

De banden tussen België en de Israëlische bezetting

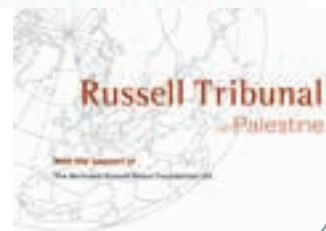
Samenvatting

Katarzyna Lemanska

STUDIE – APRIL 2014

Updated in augustus 2014

Rapport gefinancierd door:

De verplichtingen en verbintenissen van België

Israël blijft verplichtingen die voortvloeien uit dwingende normen van het internationaal recht schenden. Deze situatie creëert verplichtingen voor België. Zo moet ons land Israël het internationaal recht doen naleven, mag het de illegale situatie die de facto is ontstaan door het nederzettingenbeleid niet als legitiem erkennen (verplichting tot niet-erkenning) en mag het geen hulp of bijstand verlenen aan de instandhouding van die situatie (verplichting tot niet-verlenen van bijstand). Daaruit vloeien twee verplichtingen voort: België moet de verkoop van producten uit de Israëlische nederzettingen verbieden en moet bedrijven ontraden activiteiten uit te voeren die tegen deze principes kunnen indruisen, door middel van passende wetgevende en uitvoerende maatregelen.

België zou ook bijzondere aandacht moeten besteden aan de banden die Belgische bedrijven onderhouden met de Israëlische militaire industrie en met entiteiten die betrokken zijn bij de bezetting van Palestijnse en Syrische gebieden, gezien de centrale rol die de militaire industrie speelt in de nederzettingenpolitiek, alsook de juridische gevolgen van het niet-tijdelijke en onrechtmatige karakter van de bezetting van die gebieden.

Ten slotte heeft België zich ertoe verbonden een nationaal actieplan op te stellen voor de toepassing van de principes van de Verenigde Naties over bedrijven en mensenrechten.

Waarin België tekortschiet

België stelt zich dubbelzinnig op als het gaat over haar **verplichting om Israël het internationaal recht te doen naleven**, alsook wat betreft de middelen die worden aangewend om dat doel te bereiken. België pleit voor een bevriezing van de formele uitbreiding van de bilaterale relaties tussen de Europese Unie en Israël, maar kant zich niet tegen onderhandelingen over nieuwe akkoorden in het kader van het huidige EU-Israël Actieplan. België verdedigt de koppeling van een formele uitbreiding van de akkoorden aan vooruitgang in het vredesproces, maar weigert om de contractuele relaties met Israël voorwaardelijk te maken aan het respect voor het internationaal recht. Het weigert sancties tegen Israël te overwegen hoewel de middelen om restrictieve maatregelen te nemen, voorzien door de EU, voorhanden zijn.

Op het vlak van de bilaterale akkoorden, wijst de afwezigheid van een clausule die specificeert dat de nederzettingen - voor wat de toepassing betreft van de akkoorden betreft - niet tot het Israëlisch grondgebied behoren, op een fundamenteel probleem. Het ontbreken van een dergelijke clausule gaat immers in tegen de verplichting van de EU om de Israëlische soevereiniteit in de bezette gebieden niet te erkennen. De Europese Unie nam de nodige maatregelen om het territoriaal toepassingsgebied van de bilaterale akkoorden te beperken tot het Israëlisch grondgebied zelf. Die bepaling heeft echter geen terugwerkende kracht en over de uitvoering ervan op Belgisch niveau bestaat er onzekerheid.

Op het vlak van promotie van buitenlandse handel publiceerde de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken in juli 2014 de *'Gezamenlijke boodschappen met het oog op de bewustmaking van EU-burgers en -ondernemingen aangaande hun betrokkenheid bij financiële en economische activiteiten in de Israëlische nederzettingen'*. De publicatie van die berichten betekende een belangrijke en noodzakelijke verduidelijking. Desalniettemin vertoont de tekst meerdere zwaktes:

- De investeerders wordt niet expliciet afgeraden om economische activiteiten in de nederzettingen te ondernemen, noch worden ze opgeroepen om te stoppen met eventuele lopende activiteiten.
- De tekst refereert niet aan de Principiële richtlijnen van de Verenigde Naties met betrekking tot bedrijven en mensenrechten. Die bevestigen dat staten duidelijk moeten verkondigen dat ze van alle ondernemingen die op hun grondgebied gevestigd zijn en/of onder hun jurisdictie vallen, verwachten dat ze de mensenrechten respecteren.
- De juridische risico's, verbonden aan economische activiteiten in de nederzettingen, worden niet duidelijk uitgelegd in de tekst. Dat terwijl de ondernemingen in het algemeen niet vertrouwd zijn met de normen van het internationaal humanitair recht.
- Ten slotte is het onduidelijk hoe die 'Boodschappen', op praktisch vlak, zijn geïntegreerd in het geheel van activiteiten van de agentschappen die instaan voor het promoten van de buitenlandse handel.

Tot op heden (augustus 2014), zijn de economische attachés eraan gehouden om te werken in de geest van de 'Richtsnoeren betreffende de mogelijkheid van Israëlische entiteiten en hun activiteiten in de door Israël sinds juni 1967 bezette gebieden om in aanmerking te komen voor subsidies, prijzen en financieringsinstrumenten die na 2014 met EU-middelen worden gefinancierd' (aanvaard in juli 2013). Zij moeten verifiëren of de lokale ondernemingen die ze in contact brengen met Belgische ondernemingen wel degelijk in Israël zelf zijn gevestigd. Van hen wordt evenwel niet geëist te garanderen dat Israëlische ondernemingen, of de economische relaties die ze faciliteren, niet van die aard zijn dat ze bijdragen aan de illegale situatie die voortvloeit uit de nederzettingenpolitiek.

De sleutelsectoren van de bezettingseconomie worden doorgaans geïdentificeerd als belangrijke onderdelen van de Israëlische economie. Meerdere multinationale- of Israëlische ondernemingen die betrokken zijn bij de nederzettingenpolitiek of de Israëlische bezetting worden vernoemd in informatieve documenten die verspreid worden door de Belgische handelsagentschappen zonder te specificeren of die ondernemingen deelnemen aan, of voordeel halen uit, de bezettingseconomie of rechtstreeks bijdragen aan de nederzettingenpolitiek. Geen enkel agentschap heeft de identiteit van de Israëlische ondernemingen die in contact werden gebracht met Belgische ondernemingen, willen vrijgeven.

Op het vlak van militaire samenwerking worden de aanvragen voor exportvergunningen met Israël als bestemming niet systematisch geweigerd, hoewel Israël allerm minst voldoet aan de criteria van de EU-Gedragscode voor de wapenuitvoer. Enkel Vlaanderen publiceert informatie over de uiteindelijke bestemming en de technologieën voor tweërlei gebruik met een militaire bestemming.

De gewesten lijken geneigd vergunningsaanvragen te weigeren als de uiteindelijke bestemming Israël is, maar die gegevens zijn niet systematisch beschikbaar. Het is bovendien heel goed mogelijk dat onderdelen die geproduceerd zijn door de Belgische industrie uitgevoerd worden naar derde landen, daar worden geassembleerd en uiteindelijk worden doorverkocht aan het Israëlische leger of aan Israëlische bedrijven. De gewesten noch de federale staat leveren cijfers over de waarde van de reële export naar derde landen.

Bij de invoer zien we hetzelfde gebrek aan transparantie: er zijn geen toegankelijke gegevens over daadwerkelijk gebruikte vergunningen, noch over de leveranciers. Uit antwoorden op parlementaire vragen blijkt nochtans dat Belgische entiteiten aankopen doen bij Israëlische bedrijven die rechtstreeks betrokken zijn bij de nederzettingenpolitiek, zoals Elbit Systems Ltd. en Israel Aerospace Industries (IAI). Deze bedrijven zijn via bilaterale projecten ook verbonden met de Belgische bedrijven SONACA en Barco. IAI werkt eveneens mee aan projecten gefinancierd door de EU in samenwerking met het 'Centre de Recherche en Aéronautique', met SABCA, Samtech SA, SONACA, Asco Industries NV, Coexpair SA, Innov Support en Verhaert New Products and Services NV.

Op het vlak van doorvoer blijken de Israëlische bedrijven El Al en Cargo Air Lines betrokken te zijn bij de transit van wapens vanuit Israël.

Wat de samenwerking tussen universiteiten betreft, heeft geen van de universiteiten die reageerden op onze vragen, een beperkend kader opgesteld voor de samenwerking met Israëlische entiteiten, op basis van ethische of juridische criteria. De VUB is de enige universiteit die verwijst naar een ethisch charter over (onder andere) de samenwerking met Israëlische universiteiten. Op Europees niveau zijn er 33 projecten waarbij Belgische universiteiten samenwerken met Israëlische entiteiten die op verschillende niveaus verbonden zijn met de nederzettingenpolitiek of de Israëlische bezetting, of die manifesterende banden hebben met de Israëlische militaire industrie. De meest betwistbare onder die projecten zijn dat van de Universiteit van Namen met Elbit Systems Ltd. en dat van de Katholieke Universiteit Leuven (KUL) met IAI.

Het merendeel van de universiteiten heeft verklaard de bovenvermelde EU-richtsnoeren te kennen en ze in de geest toe te passen. Desalniettemin vertonen de richtsnoeren enkele lacunes: de Europese Commissie heeft bijvoorbeeld bevestigd dat een entiteit waarvan het bestuur gevestigd is in Israël, maar die verschillende afdelingen heeft in de nederzettingen, in aanmerking blijft komen voor Europese financiering. Bovendien sluiten die richtlijnen geen ondernemingen uit die weliswaar in Israël zetelen, maar die rechtstreeks betrokken zijn bij de nederzettingenpolitiek en de schending van het internationaal humanitair recht.

Op het vlak van toerisme hebben de belangrijkste in België vastgestelde problemen te maken met desinformatie van consumenten.

Wat producten geproduceerd in de nederzettingen betreft, heeft België ingespeeld op de vraag naar etikettering door een 'Advies aan kleinhandelaars over de oorsprongsetikettering van producten uit door Israël bezette gebieden' uit te vaardigen. De benamingen "Product uit de Golanhoogten (Israëlische nederzetting)" en "Product uit de Westelijke Jordaanoever (Israëlische nederzetting)" worden aanbevolen. De implementatie van die (niet-verplichte) aanbeveling is

echter weinig realistisch. Israël heeft de economie van de nederzettingen in de eigen economie geïntegreerd en de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) noch de Belgische Nationale Bank (BNB) stellen gedifferentieerde statistieken op die een onderscheid maken tussen beide territoria. Die situatie verklaart waarom er geen betrouwbare informatie voorhanden is over de Belgische handel met de Israëlische nederzettingen. Zelfs als de etikettering geïmplementeerd wordt, blijft dit onvoldoende ten aanzien de Belgische verplichtingen om i) Israël het internationaal recht te doen naleven; ii) niet bij te dragen tot de instandhouding van een illegale situatie. Die verplichtingen vereisen immers een verbod op de import van nederzettingenproducten in de Europese Unie.

Producten mogelijk afkomstig uit de nederzettingen, verkocht in België.

Landbouwproducten

Het is materieel onmogelijk om voor elk product de distributieketen van de Israëlische landbouwer tot het in een Belgische winkel verkochte product te achterhalen. Het is daardoor nagenoeg onmogelijk om uit te sluiten dat een Israëlisch landbouwproduct dat verkocht wordt in een supermarkt niet geheel of gedeeltelijk geteeld, gefabriceerd en/of verpakt is in een productie-eenheid die zich in een Israëlische nederzetting bevindt. De enige supermarktketen die zich ertoe verbonden heeft geen producten uit de nederzettingen te verkopen, is Colruyt. Maar zelfs als zou worden vastgesteld dat de Israëlische leveranciers die in de nederzettingen opereren hun productie uit Israël zelf voorbehouden voor de Belgische markt, dan is hun rechtstreekse betrokkenheid bij de nederzettingenpolitiek niet minder problematisch. Allen exploiteren ze illegaal Palestijnse hulpbronnen, profiteren ze van onteigeningen en inbeslagnames van gronden, dragen ze bij tot de overexploitatie van water, zorgen ze mee voor de leefbaarheid van de nederzettingen en hinderen ze de ontwikkeling van de Palestijnse economie.

Er zijn heel wat Israëlische landbouwbedrijven die actief zijn in de nederzettingen en producten naar België exporteren. Het gaat om Hadiklaim, Agrexco – Carmel Agricultural Export, Mehadrin, Arava Export Growers, Ada Fresh, Edom UK / Edom Fruits en Kedem Hadarim. De Belgische bedrijven Star Fruit, Thiry, Van Lier, Alva, Univeg, Bingo Nuts, Bella’Roma, Ben Fresh, Guy De Winne, Exofi, De Ridder, Aida en Van Dijks Foods Belgium werken rechtstreeks of onrechtstreeks met sommige van die ondernemingen samen.

Alleen Cora en Delfood communiceerden op transparante manier over de identiteit van hun leveranciers. Cora koopt Israëlische producten aan bij Star Fruit, Special Fruit en Bella’Roma. Delfood (Louis Delhaize, Delitrateur) koopt aan bij Ben Fresh, Alva en Thiry. Voor de andere winkelmerken moesten we de gegevens zelf natrekken en daardoor zijn die dus waarschijnlijk onvolledig. We konden vaststellen dat Carrefour Market – Groupe Mestdagh samenwerkt met Bella’Roma (Van Laethem) en Star Fruit. De groep Delhaize verkoopt producten aangekocht bij Mehadrin, Bella’Roma en Star Fruit. Colruyt koopt aan bij Star Fruit, Bella’Roma, Mehadrin Tnuport Export Ltd. en Bingo Nuts. De groep Carrefour – Carrefour Belgium (Carrefour, Express, Market) koopt aan bij Bella’Roma.

Cosmetica

- Ahava: de cosmeticaproducten van Ahava worden verkocht door de winkels en verzorgingscentra van Linéal (Sint-Lambrechts-Woluwe), Secret Beauté (Ukkel), Bodyline (Luik), Skin Affair (Herent), Sensy (Oostkamp), Hair & Body Beauty (Knokke-Heist), Naturelle, Sofie Collette (Oostende), Groene Genot (Slijpe), IG Beauty (Heist-op-den-Berg), Mona Lisa (Mechelen), Aura (Jesus-Eik) en Heidi (Lier). De Belgische distributeur is de bvba Simage (S.I.M. bvba) uit Kampenhout.

Afgewerkte producten

- SodaStream: de SodaStream-machines worden verkocht door Krëfel, Media Markt, Buro Center, New Vandenborre, Eldi, Carrefour, Spar, Louis Delhaize, Cora, Carrefour Market - Groupe Mestdagh, Intermarché, Prima, Molecule, Selexion, Expert, EP, Exellent, AD Delhaize België, Trafic en Makro. De toestellen zijn ook online te koop via Pixmania en Fnac. De SodaStream-producten worden verdeeld via SodaStream International BV in Nederland. Acht Belgische vertegenwoordigers delen de Belgische markt op basis van een geografische verdeling.
- De groep Keter: opbergmateriaal voor binnen en buiten van het merk Keter is te koop bij Blokker, Brico, Gamma, Hubo, Leen Bakker, Brico Plan-it en Intratuin.
- Barkan Mounting Systems: deze producten worden verkocht door Krëfel, Photo Hall, Pardaen en Tridis. Pardaen en Tridis verdelen de producten van Barkan Mounting Systems in België.

Chemische industrie

- Distek: het bedrijf wordt in België vertegenwoordigd door Distek-Victocor NV, een bedrijf voor vertinning en galvanisering in Machelen. Plasticindustrie
- Mapal Plastics Products: deze producten zijn te koop via het bedrijf Epacar/BührmannUbbens.

Textiel

- Delta Galil: dit bedrijf heeft het merk Schiesser overgekocht, dat in België vertegenwoordigd is met een winkel in Maasmechelen en een groot aantal verkooppunten in winkels verspreid over het hele land.
- Ayalet Barkan: dit bedrijf exporteert naar België via J. Brosh International Group Ltd.

Overige voedingsproducten

- ValDena-thee wordt verkocht door de coöperatie Coprosain.
- Ahva-Achdut: halvarepen zijn te koop bij Carrefour Mestdagh en bij Delhaize. Dit product ligt in het rek met Israëlische producten, beheerd door Diskabel. Distributeurs: Diskabel en Amandex.
- Abadi Bakery: crackers van het merk 'Shelley Anne's' (merk gebruikt voor de internationale export) zijn te vinden in het rek met Israëlische producten in een Carrefour Market. De distributeur in België is Diskabel.

Wijnen

De Israëlische wijnmarkt is in handen van zes wijnhuizen die allemaal, zonder uitzondering, wijngaarden hebben in bezet (Syrisch en/of Palestijns) gebied. Het gaat om:

- Carmel Winery, waarvan sommige wijnen worden verkocht door wijnhandel Lelièvre;
- Barkan Winery, waarvan de wijnen worden verkocht via de websites Kosher-Wine.eu en Tre-sor.be;
- Golan Heights Winery, met als distributeur Chacalli Fine Wine Society. De wijnen zijn ook te koop op de website Delhaize Wine World, in het warenhuis Rob, in restaurant-winkel Gel Tov, op de website Ari's Kosher Wine en bij de wijnhandels Lelièvre en Terroir NV.
- Teperberg 1870 Winery, waarvan de wijnen worden verkocht door Kosher-Wine.eu, Ari's Kosher Wine en Belgo Israel House;
- Binyamina Winery, waarvan de wijnen worden verkocht op Kosher-Wine.eu;
- Tishbi Estate Winery, waarvan de wijnen worden verkocht door 'Les Clos de Françoise'.

Israëlische bedrijven die actief zijn in België en die meewerken aan de instandhouding van de bezetting en/of banden hebben met de defensie-industrie

- Supergum Ltd. (fabriek van plastic- en rubberproducten), staat vermeld bij de producenten die erkend zijn door de FOD Mobiliteit en Vervoer;
- Fermentek (bedrijf op het vlak van biotechnologie): onderzoekers van de universiteit Gent kochten goederen aan bij dit bedrijf;
- El-Go team (levert systemen voor bewaking en toegangscontrole), heeft België op zijn klantenlijst staan;
- Formula Systems, een IT-groep waartoe Matrix Ltd. behoort, heeft een offshore-centrum voor informaticadiensten vanuit de nederzetting van Modi'in Illit. De andere filialen zijn actief in België;
- Radwin Ltd. (ontwikkelt oplossingen voor draadloze verbindingen), heeft als partner het bedrijf Blue Vision Telecom, waarmee het contracten heeft binnengehaald bij de politie van Charleroi en de stad Antwerpen;
- Delek (groep voor olie- en gasexploratie), eigenaar van de tankstations van Texaco op Belgische bodem.

Israëlische bedrijven die bijdragen aan de instandhouding van de nederzettingen en die filialen in België hebben:

- Israel Aerospace Industries: BATS (Belgian Advanced Technology Systems Homeland Security Solutions) en European Advanced Technologies;
- Elbit Systems Ltd.: Optronics Instruments and Products NV en Sabiex International NV;
- Heidelberg Cement: Heidelberg Cement, CBR Cementeries SA;
- Adumim Food Additives (van de groep Fruratom): Fruratom Belgium;
- Cargo Air Lines: LACHS (Liege Air Cargo Handling Services).

Belgische bedrijven die rechtstreeks bijdragen aan de nederzettingenpolitiek:

- Dexia
- Overige gevallen: in het laatste deel van het rapport komt een Belgisch bedrijf aan bod waarvan het verlichtingsmateriaal is gebruikt voor de openbare verlichting van de nederzetting van Har Homa en de tram van Jeruzalem. Dit illustreert dat de Belgische overheid een duidelijk kader moet opstellen voor ondernemingen die actief zijn in Israël, in overeenstemming met haar juridische verplichtingen en haar politieke standpunt over de nederzettingenpolitiek.